

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กระบวนการผลิตและแนวทางการพัฒนารูปแบบรายการโทรทัศน์ “เส้นทางสุขภาพ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี และเพื่อพัฒนารูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Method) ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์ โดยผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

แหล่งข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และแหล่งข้อมูลเอกสารประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งข้อมูลบุคคล
กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์ ดังนี้

1.1 กลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่เคยรับชมรายการเส้นทางสุขภาพ จำนวน 18 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

1.2 กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ที่ปฏิบัติงานด้านการผลิตรายการเส้นทางสุขภาพที่เกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 5 คน

1.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพสื่อโทรทัศน์

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความเชี่ยวชาญด้านรายการโทรทัศน์เกินกว่า 10 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ จำนวน 3 คน

2. แหล่งข้อมูลเอกสาร

แหล่งข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย บทรายการเส้นทางสุขภาพ ผังการออกอากาศ รายการ งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลบุคคลและแหล่งข้อมูลเอกสาร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มารวบรวม นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การสังเกต

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) กลุ่มผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ในฐานะผู้สังเกตการณ์ เพื่อบันทึกสภาพแวดล้อมการทำงาน ลักษณะการทำงานในแต่ละตำแหน่ง พฤติกรรมการทำงานขั้นเตรียมการผลิตรายการ ทั้งการประชุมทีมงาน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ประสานงาน ระหว่างการผลิตรายการ สังเกตพฤติกรรมการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า หลังการผลิตรายการสังเกตการณ์ การติดต่อ การเผยแพร่ออกอากาศ เพื่อเป็นแนวทางในการเจาะลึกข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลยังไม่ได้ให้รายละเอียดที่ลึกซึ้ง

สังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หรือการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) ด้านผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์ และผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ โดยผู้ศึกษาวิจัยได้สร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้สึกรับ สังเกตพฤติกรรมความสนใจในการรับชมรายการ ซักถามหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเอื้อต่อการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและแนวทางการพัฒนารูปแบบรายการ แสดงถึงความสนใจและยอมรับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในทุกประเด็น โดยผู้ศึกษาวิจัย ใช้เครื่องมือประกอบการสังเกต คือแบบบันทึกการสังเกต ซึ่งแสดงรายละเอียด ชื่อรายงานการวิจัย ชื่อผู้สังเกต ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่สังเกต

2. การสัมภาษณ์

เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างปานกลาง (Semi-structural Interview) โดยผู้วิจัยจะมีประเด็นคำถามเฉพาะที่ต้องการคำตอบไว้จำนวนหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้

ผู้ให้สัมภาษณ์ มีอิสระในการให้ข้อมูลต่าง ๆ เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์ ซึ่งคำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Close-ended Question)

3. การสนทนากลุ่ม

กลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนา อย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนาจำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ซึ่งเลือกมาจากผู้ที่รับชมรายการเส้นทางสุขภาพในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. การลงพื้นที่ของผู้วิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพตัวผู้วิจัยเองถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลสังเกตการทำทางของผู้ให้ข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ และหลังสัมภาษณ์ต้องวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้เที่ยงตรงไม่บิดเบือนไปจากความจริง ซึ่งในที่นี้ตัวผู้วิจัยได้มีการเตรียมความพร้อมทางด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับรายการเส้นทางสุขภาพ ตลอดจนค้นคว้าจากเอกสารตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการเพื่อสุขภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยอยู่ในบทบาทของนักวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกของผู้ให้สัมภาษณ์

2. แบบบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกข้อมูลสำหรับบันทึกข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์ เพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป

3. อุปกรณ์บันทึกเสียง

ผู้วิจัยใช้อุปกรณ์บันทึกเสียง ระหว่างการสนทนากลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ และสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

โดยคำนึงถึงคุณภาพของข้อมูล และเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง และสมบูรณ์ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลเพื่อหาความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล และตรวจสอบความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล รวมทั้งผลสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Method) ซึ่งงานวิจัยนี้จะใช้การตรวจสอบข้อมูล 2 วิธี ดังนี้

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation)

การนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกทั้งจากกลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์ มาตรวจสอบความแน่นอนของคำพูดในเรื่องเดียวกัน เพื่อยืนยันความเที่ยงตรงของข้อมูล

2. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

การเปรียบเทียบและตรวจสอบ (Cross-check) ความแน่นอนของข้อมูล (Consistency) โดยนำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ (Data Sources) มาเปรียบเทียบ กลุ่มผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ กลุ่มผู้ผลิตรายการเส้นทางสุขภาพ และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโทรทัศน์

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการผลิตรายการ "เส้นทางสุขภาพ" สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการผลิตรายการ "เส้นทางสุขภาพ" มี 3 ขั้นตอนหลัก ประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ (Pre - production) ขั้นตอนดำเนินการผลิตรายการ (Production) และขั้นตอนหลังการผลิตรายการ (Post - production) ที่นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก และแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ หากมีการวางแผน (ขั้นเตรียมการ) ไว้ดีแล้ว จะสามารถจินตนาการเรื่องราว (ขั้นตอนการผลิตรายการและขั้นหลังผลิตรายการ) จนจบได้เลย บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยมีผู้นำที่มีหน้าที่รับผิดชอบ มีความสามารถในการวางแผน ดำเนินการและตัดสินใจได้ดีในฐานะผู้ผลิตรายการ เนื่องจากผู้ผลิตรายการจะทำหน้าที่ในการพัฒนาแนวทางดำเนินรายการ ทั้งด้านเทคนิคการผลิต ด้านความคิดสร้างสรรค์ในการผลิต และการลงมือผลิต ควบคู่กับการให้คำปรึกษาหารือ แนะนำตลอดรายการ ตั้งแต่ขั้นประชุมก่อนการวางแผน ไปถึงขั้นตอนสุดท้ายของการลำดับภาพ และตัดต่อรายการ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระบวนการผลิตรายการทั้ง 3 ขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ แต่ในทางปฏิบัติ อาจมีการทับซ้อน หรือกระโดดข้ามขั้นตอนไปมาได้ หรืออาจจะต้องปฏิบัติในหลายขั้นตอนพร้อม ๆ กันก็อาจเป็นไปได้ ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงต้องสามารถเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยน หรือแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมในขณะนั้น เพื่อให้รายการที่ผลิตสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

แนวทางการพัฒนารูปแบบรายการ "เส้นทางสุขภาพ" สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบรายการเส้นทางสุขภาพควรเป็นรายการที่ผลิตขึ้น เพื่อเอาใจคนรักสุขภาพ ตอบโจทย์ในทุกรูปแบบการใช้ชีวิตของประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มุ่งจรรโลงสังคมไทย

ในด้านสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต นำเสนอสารประโยชน์ให้มีความใกล้ชิด และผู้ชมรายการสามารถจับต้องได้ ผ่านการใช้ศาสตร์ทางโทรทัศน์ ผสมผสานกับศิลปะ การนำเสนอ การเล่าเรื่องในรูปแบบรายการที่มี 10 องค์ประกอบหลัก คือ สร้างความน่าสนใจให้กับรายการ จัดวางการนำเสนอเป็นอย่างดี ดึงดูดความสนใจด้วยวิธีต่าง ๆ สร้างแรงจูงใจในการชมรายการ ที่จะสามารถควบคุมความรู้สึกในการรับชมรายการจนจบ สร้างการมีส่วนร่วมกับรายการ พยายามให้ผู้ชมมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา การถ่ายทอดเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์นำเสนอ สิ่งที่ต้องการสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจง่าย การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างสนุกสนาน เปลี่ยนจากสิ่งที่น่าเบื่อ เป็นสิ่งที่น่าติดตาม ตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก เป็นอีกวิธีหนึ่งในการพักผ่อนคลายความตึงเครียดจากการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ชม สร้างคุณค่าให้กับเนื้อหาผ่านการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ ที่ทำให้เกิดการสร้างความน่าสนใจ มีมูลค่าเพิ่มขึ้น พัฒนาทักษะการรับรู้ของผู้ชมรายการ ทำให้เกิดความรู้ เสริมสร้างสติปัญญา ผู้ชมเกิดความคิดตามเรื่องที่น่าสนใจ เพิ่มข่าวสารสาธารณะน่าสนใจ ผู้ชมสามารถนำข่าวสารไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากยิ่งขึ้น และเวลาที่เหมาะสม ด้วยการนำเสนอรายการตอนละประมาณ 20 - 25 นาที

อภิปรายผล

1. กระบวนการผลิตรายการ "เส้นทางสุขภาพ" สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการผลิตรายการ "เส้นทางสุขภาพ" ประกอบไปด้วยกระบวนการที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ขั้นตอนการผลิตรายการ ขั้นตอนการผลิตรายการ และขั้นหลังการผลิตรายการ ที่แต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน (ขั้นตอนเตรียมการผลิต) การลงมือผลิต (ขั้นตอนการผลิตรายการ) และการปรับปรุง เพิ่มเติม หรือแก้ไขรายการ (ขั้นหลังการผลิตรายการ) โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันเป็นทีม งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตราภรณ์ คูสิต (2552 : 72) ที่ได้ทำการศึกษาการผลิตรายการโทรทัศน์ เรื่อง พระประวัติ พลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ตอน พระบิดาแห่งกองทัพเรือ ผลการวิจัยพบว่า มีกระบวนการผลิตที่ดี ทั้งนี้เป็นเพราะมีการผลิตที่ดำเนินการตามขั้นตอนของการผลิตรายการโทรทัศน์ ที่เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนการผลิต การเตรียมการถ่ายทำ (ขั้นเตรียมการผลิตรายการ) การผลิตรายการ (ขั้นตอนการผลิตรายการ) และการดำเนินการงานผลิตหลังการถ่ายทำ (ขั้นหลังการผลิตรายการ)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากระบวนการการผลิตรายการทั้ง 3 ขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ แต่ในทางปฏิบัติ อาจมีการทับซ้อน หรือสลับข้ามขั้นตอนไปมาได้ หรืออาจจะต้องปฏิบัติในหลายขั้นตอนพร้อม ๆ กันก็อาจเป็นไปได้ ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงต้องเรียนรู้ที่จะปรับแก้

สถานการณ์ที่นอกเหนือการควบคุมให้สามารถผ่านพ้นไปได้ด้วยดี หรือให้เกิดผลกระทบต่อ การผลิตรายการให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การดูสถานที่ก่อนถ่ายทำรายการ (ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ) เป็นปัจจัยหนึ่งของกระบวนการผลิตรายการ เนื่องจากปัจจุบัน เทคโนโลยีการสื่อสาร อย่างสมาร์ตโฟน เป็นอุปกรณ์ที่สามารถถ่ายภาพได้ และยังเอื้อต่อการติดต่อ สื่อสารระหว่างผู้ผลิตรายการและผู้ร่วมรายการ หรือเจ้าของสถานที่ที่จะใช้ในการถ่ายทำ โดยสามารถลดขั้นตอนการเตรียมการผลิตรายการได้ ด้วยการประสานให้เจ้าของสถานที่ถ่ายภาพ สถานที่ที่จะใช้ในการถ่ายทำส่งมายังผู้ผลิตรายการ สามารถช่วยให้ผู้ผลิตรายการสามารถตัดสินใจ เลือกลงสถานที่ถ่ายทำ และสามารถดำเนินการต่อไปในการประสานงานทางเทคนิคด้านการจัดเตรียม อุปกรณ์ประกอบฉาก หรืออุปกรณ์ให้แสงสว่างได้อย่างเหมาะสมจากภาพถ่ายที่เจ้าของสถานที่ ส่งมาให้โดยไม่ต้องลงไปดูพื้นที่จริงก่อนการถ่ายทำ ซึ่งช่วยลดขั้นตอนขั้นตอนขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการลง และช่วยประหยัดงบประมาณในการผลิตรายการลงได้ งานวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรทัศน์ ประกอบทอง (2549 : 68) ที่ได้ทำการศึกษาการวิเคราะห์การดำเนินงานและปฏิบัติงาน ทางเทคนิคของผู้สนับสนุนการผลิตรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ขั้นตอนการดำเนินงานทางเทคนิคมีดังนี้ คือ ต้องมีการวางแผนงานเตรียมความพร้อม ของบุคลากรเตรียมเครื่องมือ ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคลากรฝ่ายข่าว และขั้นตอนการปฏิบัติงานของผู้ผลิตรายการข่าวสดสายการเมืองที่มีผลต่อบทบาทของผู้สนับสนุน ทางเทคนิค ได้แก่ การตัดสินใจสั่งการนำรถออกถ่ายทอดสดของผู้บริหารฝ่ายข่าว ผู้บริหาร ฝ่ายเทคนิค การเข้าร่วมประชุมวางแผนการปฏิบัติงานของบรรณาธิการ(ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ และขั้นตอนดำเนินการผลิตรายการ) ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของบรรณาธิการและผู้สื่อข่าว ล้วนมี ผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรทางด้านเทคนิคทั้งสิ้นในทุกขั้นตอนของการผลิตข่าว ทั้ง 3 ขั้นตอน (ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ ขั้นตอนดำเนินการผลิตรายการและขั้นตอน หลังการผลิตรายการ)

กล่าวโดยสรุป การดูสถานที่จริงก่อนถ่ายทำ (ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ) สามารถเลือก ปฏิบัติได้ทั้งการลงพื้นที่เองของผู้ผลิตรายการ หรือการประสานขอภาพถ่ายสถานที่จริงจาก ผู้ร่วมรายการ หรือเจ้าของสถานที่ หรือจะใช้ทั้ง 2 วิธีประกอบกัน ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ผลิตรายการ เนื่องจากในแต่ละตอนของรายการอาจมีปัจจัยสนับสนุน หรือบริบทที่ต้องตัดสินใจในการลดขั้นตอน การผลิตที่แตกต่างกัน อีกทั้งบางครั้งภาพถ่ายสถานที่จริงที่ได้จากผู้ร่วมรายการอาจมีมุมมอง ภาพที่ไม่ครอบคลุม ครบถ้วนตามที่ผู้ผลิตรายการคาดหวังไว้ และไม่เอื้อต่อการตัดสินใจได้ทันที จากภาพถ่าย

2. แนวทางการพัฒนารูปแบบรายการ "เส้นทางสุขภาพ" สำหรับประชาชนในจังหวัด จันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบรายการเส้นทางสุขภาพควรเป็นรายการที่ผลิตขึ้น เพื่อเอาใจ คนรักสุขภาพ นำเสนอสารประโยชน์ให้มีความใกล้ชิดกับผู้ชมรายการ สามารถจับต้องได้ผ่านการใช้ ศาสตร์ทางโทรทัศน์ ผสมผสานกับศิลปะการนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างคุณค่าให้กับเนื้อหา การเล่าเรื่อง สร้างแรงจูงใจ เพื่อให้ผู้ชมเกิดความสนใจ กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ร่วม ชวนติดตามรายการ ตั้งแต่ต้นจนจบ รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างกลมกลืน ด้วยการแบ่งรายการออกเป็นช่วง ๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งจะทำให้ผู้ชมได้รับความรู้และประโยชน์จากรายการไปแบบไม่รู้ตัว งานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภศิลาปี กุลจิตต์เจือวงศ์ (2558 : 80 - 81) ที่ได้ทำการศึกษา นวัตกรรม กระบวนการผลิตและรูปแบบรายการ โทรทัศน์ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับ ชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบรายการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา สำหรับนักเรียนนั้น สามารถทำได้ทุกรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผลของการมีส่วนร่วมของนักเรียนว่าสะท้อนออกมา ในรูปแบบใด และงานวิจัยของ อนุรักษ์ดา ศิริปัญญ (2551 : 64) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “ปฏิภพของเยาวชนต่อรายการ โทรทัศน์ ภูมิศึกษา : รายการกบนอกกะลา และรายการรถโรงเรียน” ผลการศึกษาพบว่า รายการ โทรทัศน์ได้รับความสนใจจากเด็กและเยาวชนในระดับก่อนข้างสูง ในทุกระดับครอบครัว เหตุผลเพราะตัวรายการเองก็พยายามที่จะพัฒนาให้รายการของตน มีความน่าสนใจ ดึงดูดใจ นำเสนอสาระแบบใหม่ที่ไม่เคยนำเสนอมาก่อน หรือนำเสนอเรื่องใกล้ตัว รายการโทรทัศน์ที่เป็นที่นิยมของวัยรุ่นจะเป็นรายการเกี่ยวกับสาระบันเทิงสมัยใหม่ ที่มีการนำเสนอ แบบเข้าใจง่าย เป็นเรื่องใกล้ ๆ ตัว ไม่เครียด มีสาระแบบไม่ยึดเยียดจนต่อเนื่องเกินไป

งานวิจัยนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดา ประพันธ์ พงษ์ชัย (2546 : 70) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์รายการสุขภาพอนามัยทางโทรทัศน์ที่มีผลต่อการส่งเสริมสุขภาพ พบว่า รูปแบบรายการมี 4 ประเภท คือ นิตยสารทางอากาศ สารคดี ละครสั้น และรายการสนทนา โดยมี เนื้อหาด้านอายุศาสตร์มากที่สุด และสะท้อนแนวคิดด้านการป้องกัน และควบคุม โรค ฟื้นฟู สภาพผู้ป่วย และการรักษาพยาบาล มีเทคนิคการนำเสนอ 4 ลักษณะ คือ การบรรยาย การบรรยาย สำหรับการสัมภาษณ์ การสนทนา และการนำเสนอรูปแบบละคร และสื่อโทรทัศน์ที่ดำเนินการตาม ภาระหน้าที่ของสื่อ และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพ

กล่าวโดยสรุป การสร้างคุณค่าให้กับเนื้อหารายการ เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือก ชมรายการของผู้ชม โดยหากเนื้อหาของรายการตรงกับความต้องการ หรืออยู่ในความสนใจของ ผู้ชม ประกอบกับ มีรูปแบบรายการที่ใหม่ โดยมุ่งเน้นสอดแทรกความบันเทิงสู่สาระในลักษณะ การนำเสนอที่แตกต่างจากรูปแบบในอดีต ควบคู่กับการเปิด โอกาสให้ผู้ชมกลุ่มเป้าหมายเข้ามา

มีส่วนร่วม ย่อมมีโอกาสที่ผู้ชมจะสนใจติดตามรายการอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีผลให้เกิดประสิทธิผลด้านความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้ชมที่ดีขึ้นต่อรายการเส้นทางสุขภาพ

พร้อมกันนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ชมเป็นอีกหนึ่งปัจจัยการพัฒนารูปแบบรายการ เนื่องจากผู้ชมจะเกิดการรับรู้ร่วมกันระหว่างผู้ผลิตรายการและผู้ชม ในส่วนของผู้ชม คือ การร่วมถ่ายทอดเรื่องราว ประสบการณ์การดูแลสุขภาพ หรือการให้ข้อเสนอแนะการพัฒนารูปแบบรายการ ก่อให้เกิดการยอมรับและการความรู้สึกร่วมกันเจ้าของรายการร่วมกัน ส่วนด้านผู้ผลิตรายการ คือ การรับรู้ เข้าใจความต้องการของผู้ชมรายการมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ผลิตรายการได้รับข้อมูลเพื่อลดจุดด้อย เสริมจุดแข็งให้กับรายการ งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยยงค์ คุปตะสิน (2550 : 74) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ ผู้ผลิตรายการ โทรทัศน์สำหรับเด็ก บริษัท โฆษณา และเด็กที่มีต่อมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง การเพิ่มเวลารายการ โทรทัศน์สำหรับเด็ก เยาวชน และครอบครัวในช่วงเวลา 16.00 - 22.00 น.” พบว่า ด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ผู้ผลิตรายการไม่ควรผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อตอบสนองความเข้าใจของตนเอง ควรทำการวิจัยหรือสำรวจอย่างจริงจังว่า ความต้องการของผู้ชมคืออะไร ซึ่งจะช่วยให้รายการมีคุณภาพ เข้าถึงความต้องการของผู้ชมด้วย ซึ่งหากยังมีรูปแบบ เนื้อหา และการนำเสนอแบบเดิม ๆ จะทำให้ผู้ชมไม่ยากที่จะชมรายการต่อไป

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของผู้ชม นับเป็นกลไกสำคัญที่นอกจากจะช่วยให้กระบวนการผลิตรายการมีประสิทธิภาพมากขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้รูปแบบรายการเกิดประสิทธิผลตามไปด้วย ทั้งยังก่อให้เกิดการเป็นเจ้าของรายการร่วมกันระหว่างผู้ผลิตรายการและผู้ชมรายการเส้นทางสุขภาพ

ทั้งนี้ การสร้างแรงจูงใจในการรับชมจะสามารถควบคุมความรู้สึกในการรับชมรายการตั้งแต่ต้นจนจบ หากมีการสร้างสรรค์ที่ดีมีแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง จะช่วยดึงดูดให้ผู้ชมไม่เปลี่ยนช่องรายการ ควรมีการใส่จุดเด่น หรือนำประเด็นที่น่าสนใจ ชวนติดตามแทรกเข้าไปในทุกช่วงตลอดรายการ ไม่ใช่นำมาใส่เพียงช่วงแรกของรายการเท่านั้น อีกทั้งทักษะการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้า การออกเสียงที่ชัดเจนของผู้ดำเนินรายการก็เป็นสิ่งสำคัญในการสื่อสารกับผู้ชมให้เกิดความน่าเชื่อถือ เกิดความรู้สึกคล้อยตาม จะช่วยให้สามารถดึงผู้ชมให้ติดตามรายการตลอด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. การศึกษาครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่า กระบวนการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการผลิตรายการ ขั้นตอนดำเนินการผลิตรายการ และขั้นหลังการผลิตรายการ โดยทั้ง 3 ขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และหากมีการวางแผนในขั้นเตรียมการผลิตรายการอย่างดี เปรียบได้กับประสบความสำเร็จในการผลิตรายการไปกว่าเดิมพร้อมกันนี้ในทางปฏิบัติ อาจมีการทับซ้อน หรือกระโดดข้ามขั้นตอนไปมาได้ หรืออาจจะต้องปฏิบัติในหลายขั้นตอนพร้อม ๆ กันก็อาจเป็นไปได้ ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงต้องสามารถเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อม ในขณะนั้น บนพื้นฐานของการทำงานร่วมกันเป็นทีม ให้คำปรึกษา ซึ่งกันและกันระหว่างทีมผู้ผลิตรายการและผู้ร่วมรายการ ที่จะนำไปสู่รายการ “เส้นทางสุขภาพ” ที่มีคุณภาพและเป็นที่สนใจของผู้ชม

2. การศึกษาครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี มี 10 องค์ประกอบหลัก คือ สร้างความน่าสนใจให้กับรายการ สร้างแรงจูงใจในการชมรายการ สร้างการมีส่วนร่วมกับรายการ การถ่ายทอดเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ การถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างสนุกสนาน ตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์และความรู้สึก สร้างคุณค่าให้กับเนื้อหา พัฒนาทักษะการรับรู้ของผู้ชมรายการ เพิ่มข่าวสารสาระน่าสนใจ และเวลาที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดกระแสการรักสุขภาพ ผู้ชมรายการสามารถจับต้องรายการได้ ผ่านการใช้ศาสตร์ทางโทรทัศน์ผสมผสานกับศิลปะการนำเสนอ ส่งผลให้ผู้ชมเกิดความสนใจ กระตุ้นให้เกิดอารมณ์ร่วม ชวนติดตามรายการตั้งแต่ต้นจนจบ ด้วยการแบ่งรายการออกเป็นช่วง ๆ อย่างหลากหลาย และผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกลมกลืน ซึ่งจะทำให้ผู้ชมได้รับความรู้และประโยชน์จากรายการไปแบบไม่รู้ตัว อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติบางตอนของรายการ “เส้นทางสุขภาพ” อาจมีองค์ประกอบของรูปแบบรายการไม่ครบ ทั้ง 10 องค์ประกอบ ดังนั้น ผู้ผลิตรายการต้องมีการวิเคราะห์ หรือปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอรายการให้ยังคงความน่าสนใจ ให้ความรู้ และชวนติดตามให้เข้ากับสถานการณ์ หรือภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดของสภาพแวดล้อมในการผลิตรายการได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรนำกระบวนการผลิตรายการและรูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ไปศึกษา เปรียบเทียบกับกลุ่มผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ ทั้งนี้

เป็นเพราะว่า บริบทด้านองค์ความรู้ทางวิชาชีพที่มีแตกต่างกัน ที่อาจจะมีผลต่อกระบวนการผลิต รายการและรูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” ที่มีความแตกต่างกันในลักษณะใด

2. ควรนำกระบวนการผลิตรายการและรูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับ ประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ไปศึกษา เปรียบเทียบกับกลุ่มเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นอนาคต ของชาติ และเป็นยังเป็นอีกกลุ่มเป้าหมายของการดูแลสุขภาพ ที่ต้องเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์ โดยอาจจะมี ผลต่อกระบวนการผลิตรายการและรูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” ที่มีความแตกต่างกัน อีกทั้ง ยังเป็นแนวทางที่นำไปสู่การผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” ที่ตรงกับความต้องการของผู้ชม กลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งให้ผลทางอ้อมคือการเพิ่มจำนวนผู้รับชมรายการนั่นเอง

3. ควรนำกระบวนการผลิตรายการและรูปแบบรายการ “เส้นทางสุขภาพ” สำหรับ ประชาชนในจังหวัดจันทบุรี มาทดลองปรับใช้ผ่านสื่อสมัยใหม่ อาทิ สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อ ประเมินผลตอบรับจากผู้ชมในด้านต่าง ๆ ที่จะย้อนกลับมาสู่การพัฒนาการผลิตรายการ “เส้นทางสุขภาพ” และการเพิ่มช่องทางการเผยแพร่รายการที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี